

ТЕМА 4: Регионални конфликти

Материали

Тф 402 Македония – страна с несигурно бъдеще?

Тази статия излезе на 13.08.2002 г. в „Badische Zeitung“, местен немски вестник
(Автор: Норберт Мапес-Нидик)

Тф 402/1 Голям посредствен театър

Година след това: „Етническата война“ в Македония се водеше само за доходите от църковните служби, за нищо друго

„Една година след мирното споразумение от Охрид, което на 13 август 2001 г. сложи край на половингодишния конфликт, Македония изглежда съвсем различна. Но не обстоятелствата са се променили, променила се е само перспективата.

На Балканите, както и в Македония, вече не става въпрос за разпределение на териториите на бившите югославски държави. Става въпрос за лична власт и за влияние на организираната престъпност..

За световната общественост само преди една година имаше подписаното албанско малцинство и подписващото македонско мнозинство. В рамките на албанското малцинство пък съществуваха „радикали“ и „умерени“. Международната общност се намеси в конфликта, този път в лицето на ЕС, и постигна компромис. На Македония все още и е трудно, такава е картината днес. Омразата още е голяма, но все пак вече не се стреля.

При по-внимателно вглеждане обаче, картината съвсем не е такава, каквато изглежда на пръв поглед. „Умерената“ албанска партия на Арбен Ксафери е съвсем незабележима като политическа формация. Тя обслужва своя клиентела, събира собствени данъци, раздава лицензи и монополи и разпределя всички постове в населените с албанци територии. Битката не се води между албанци и македонци: Управляващи партии на двата народа честно са си разпределили зоните на влияние и безпрепятствено властват в своите райони. Както в никоя друга балканска страна, в Македония си е прокарал път типът местен владетел, който контролира администрацията, икономиката и полицията, изхранва се от търговия с жени и наркотици,, а за обществеността играе ролята на политик.

„Екстремистите“ пък не били толкова зловеци, колкото човек си ги представя. Една част от тях действително не можели да понесат скандалното разпределение на ресурсите между кооперираните национални банди. Все пак УЦК не могат да бъдат причислени към "добрите"“ понеже техни лидери били някои местни контрабандисти и наркочилъри.

Във всеки случай „войната“ в Македония била най-вече театър. Двата корумпирани и престъпни елита искаха да си подсигурят властта за съответното „собствено“ население и за тази цел провеждаха „междуетнически спор“ – това беше същността на войната. А Охрид почти нищо не промени в действителното състояние на нещата в Македония.

Най-важната функция и задължение на Охрид беше да проведе нови избори, а това в продължение на една година не ставаше, благодарение на единодушната подкрепа на всички управляващи партии. Гласуването е насрочено за 15 септември. Опасността е малка: на управляващите партии принадлежат заводите, вестниците, радиото и телевизията.

Тф 402/2 Не само въпрос на лоялност

Албанското малцинство никога не е виждало Македония като своя собствена държава

От вестник „Frankfurter Allgemeine Zeitung“, 4.11.2004 г. (Автор: МИХАЕЛ МАРТЕНС)

„[Славянско македонските националисти].....между другото обвиняват албанските си съграждани в нелоялност спрямо македонската държава. Интересите на албанското малцинство са насочени

към обединение с Косово, а не за благополучието на македонската държава, гласи упрека.

Действително недостатъчна е лоялността на албанците към станалата независима през септември 1991 г. бивша република на Югославия. Но е вярно също, и че мнозинството десетилетия наред е изключвало албанските жители от всички важни управленчески постове в страната. Наистина македонските албанци не са страдали от системно и брутално преследване, каквото е трябвало да понесе албанското малцинство в Косово. Освен това албанците винаги са участвали в демократично избираните правителства на страната. Но когато страната получила независимостта си, двете групи население отдавна живеели в два различни свята с отчасти съвсем противоположни интереси.

Австрийският специалист за югоизточна Европа Роберт Пихлер от университета „Карл Францен“ в Грау, който е изследвал този феномен, говори за „развитието на етнически отдалечаваща се връзка“, която се открива още в социалистическото минало на Македония и която обхваща славянско-македонското мнозинство, но не и малцинството. Не е могъл да се развие албанско-македонски патриотизъм.

Арбен Ксафери, приближен на Ахмети, най-видният албански лидер в страната, не оспорва, че неговите избиратели не обичат много албанската държава: „Ако попитате албанците, дали са лоялни към етническата си група или към държавата, всички ще отговорят, че за тях групата е по-важна“, казва Ксафери. Но и той посочва историческите причини за липсата на интерес у албанците към македонската държава, която се поражда най-малкото във времето между световните войни, когато Белград предприе доста твърди мерки, за да подтикне мюсюлманското население на Македония към изселване.

След Втората световна война комунистическото управление се опита с всички сили да преодолее икономическата изостаналост в южна Югославия. Към програмата за модернизация на Македония, където неграмотността била почти 70%, се отнася колективизацията на селското стопанство и бърза индустриализация. Била създадена мощна административна структура, градовете растяли бързо. Но албанците не били привлечени в новите фабрики и служби, болници и университети. Разбира се това се дължало на по-ниската им степен на образование, на нежеланието им да се отделят от клана и да разрешат на жените си да работят. Но това не били единствените причини. Македонското мнозинство създадо в по-голяма степен своя собствена държава, в която албанците били само търпени гости.

Предвид историческатаа гръцко-българо-сръбска борба за Македония, Тито насърчавал възникването на специфично славяно-македонско самосъзнание в Югославия – и мюсюлманските албанци нямали място нито в създадения съюз на писателите, нито в университета в Скопие или в основаната с помощта на комунистическата партия македонска самостоятелна църква. В партията и администрацията се нареждали предимно славянски македонци, както било и в държавните предприятия и което продължило поколения наред.

Изключването на албанците впрочем има и предимство: Когато социалистическата икономическа система рухнала, това ги засегнало по-малко, тъй като и без това не участвали в нея. Подчинявайки се на беднотията, албанците отдавна били намерили други възможности за препитание. След сключването на спогодбата за размяна на югославски работници между Белград и Бон през 1968 г., в Германия излизали да работят повече албанци, отколкото славянски македонци. В резултат на това те подпомагали не само семействата си, но и финансирали родните си места при построяването на улици, училища и болници.

През 90-те години албанските партизански армии в Косово и Македония се спонсорирани с парите от север. И до днес, макар и в по-малък мащаб, преводите на албанците в чужбина, предимно от Германия, Швейцария и Австрия, правят възможна появата на по-заможни албански селища от исторически изостаналите, населени предимно със славяни райони в източна Македония. Често цитираната „етническа пропаст“ се измества и чрез икономиката.

Факт е, че малцинствата и мнозинството формално са равноправни в своята държава в следствие на рамково споразумение, постепенно се засилва и участието на албанците в държавната администрация. Но може би споразуменията от Охрид са закъсняли с няколко десетилетия, за да могат да направят от албанците македонски патриоти.

Тф 402/3 Струга, където всичко може да приключи

Македония отново е застрашена. Славянските националисти получиха право на референдум, който поставя бъдещето на страната на карта

от: „Die Zeit“, 4.11.2004 г. (Автор: УЛРИХ ЛАДУРНЕР)

„Струга е малък, хубав град и следващата неделя ще се реши, дали той ще заеме безславно място в историята на Македония. Понеже в Струга би могъл да бъде оповестен краят на държавата Македония. Заслугата на града за това е малка. Факт е само, че точно тук се е изострил дългогодишният спор между албанците и македонците и на 7 ноември, по времето на референдума, ще достигне връхната си точка.

Струга има 37 000 жители, 48% са македонци и 42% са албанци. В бъдеще това вероятно ще се промени, тъй като правителството в Скопие взе решение общинските граници да бъдат променени. В новите си граници Струга ще има 63 000 жители, 57% албанци, само 32% македонци и 6% турци. Тази перспектива предизвика действията на едно националистическо обединение, което се нарича Македонски световен конгрес. То събра 180 000 подписа, за да предотврати промяната на общинските граници в Македония. Така то си издейства референдума. В случай на успех, правителството ще изпадне в тежка криза, може би дори ще се оттегли.

На пръв поглед всичко това прилича на провинциален фарс. В крайна сметка новите граници във всички случаи означават за Струга, че днешният македонски кмет ще бъде сменен с албански. Но подобни провинциални фарсове на Балканите притежават свойството бързо да стават опасни, а понякога се стига и до кървави сблъсъци.

През лятото на 2001г. Македония се намирала на ръба на гражданска война, тъй като албански екстремисти с оръжие в ръка искали да спечелят повече права за албанското малцинство. Единствено твърдата намеса на НАТО и Европейския съюз предотвратила възникването на пълен хаос в Македония. Европейският съюз наложил на враждуващите партии приемането на така нареченото Охридско споразумение, което предоставило повече права на албанците. Сърцевината на тези реформи е промяната на общинските граници. А Струга е най-яркият им пример.

След като правителството, което било коалиция от социалдемократи и албански партии, оповестило плановете си, в Струга се стигнало до въоръжена съпротива. Били ранени 14 полицаи и 15 цивилни. Това били най-тежките сблъсъци след 2001 г.

Дори и три години след предотвратяването на гражданската война, доверието между двете групи население не е нарастнало. По-скоро е намаляло. Македонците подозират, че албанските политици искат да разделят страната и да създадат една голяма албанска държава, която да включва също Косово и Албания. В последно време водещи албански политици поощряват този страх с двусмислените си реплики. Едно разделение обаче не би означавало само края на държавата Македония. То би поставило на карта съществуването на македонците като „народ“, тъй като никоя от съседните държави не ги признава наистина като такъв.

Ще успее ли референдумът и ще се отнеме ли сърцевината на Охридското споразумение, това нещо повече ли е от обикновено поражение за Европейския съюз? Македония е единственият кризисен регион, за когото се „грижи“ само Европа.

Тф 402/4 Черна дупка в покрайнините на Европа

Комисия от експерти предупреждава: Европейският съюз не прави всичко възможно, за да спаси Балканите

от: „Die Zeit“, 28.04.2005 г. (Автор: ТЕО ЗОМЕР)

„Светът гледа към Ирак, към стрелящата се към атомно оръжие Северна Корея и китайско-японския конфликт. Европейците не правят изключение. При това те пренебрегват опасността, която съществува на границите на Европейския съюз: в „черната дупка на периферията на Европа“, в Сърбия, Албания, Черна гора, Косово и Босна.

Това са разочароващите заключения, които току-що бяха представени от ръководената от италианския бивш премиер Джулиано Амато Международна комисия за Балканите, качествен комисия, която беше и под ръководството на предишния германски президент Ричард фон Вайцзекер. Десет години след Сребреница и Дайтон, пет години след падането на режима на Милошевич, комисията описва региона като „по-богат на провали, отколкото на успехи“. Това е

кърпен килим от слаби държави, без икономически растеж, с 60% безработица, проникваща навсякъде корупция и население без надежда и доверие във възникващите демократични институции. „В момента войните са приключили, но мирисът на насилие тежи във въздуха.“

Европейският съюз като покровител е инвестирал много на Балканите: милиарди евро, хиляди войници (половината от наличните въоръжени сили!), цял легион администратори, рационализатори и контролори. Но съюзът отпуска юздите. Избягва окончателните решения. Резултатът според доклада е: Бъдещето на Македония е несигурно, бъдещето на Сърбия е неясно. Съществува риск от експлозия на Косово, имплозия на Сърбия и нови разклащания в устоите на Босна и Македония.

Как може да се предотврати това? Препоръката на комисията е: „Недвусмислено регионът трябва да влезе в Европейския съюз“. За тази цел тя предлага последователни политически действия – като се започне с международна Балканска конференция през 2006 г. и се завърши през 2014 г. с приемането на държавите от западните Балкани в Брюкселската общност. През тези осем години благосъстоянието на цивилното общество в региона трябва да бъде тласнато напред. Затова трябва да помогнат сключването на Европейското споразумение, финансова помощ и преустройство на институциите.

В Косово комисията вижда най-същественния проблем. Едно мултиетническо Косово, се казва в доклада, съществува само в бюрокраличната преценка на международните власти. Ако се забави обявяването на окончателния статут на провинцията, ще последват нови бедни. Комисията ще приближи Косово към независимостта на четири етапа: статукво; независимост без пълен суверенитет, при което държавният съюз ще следи зорко за спазването на човешките права и правата на малцинствата; „управляван суверенитет“, когато косовските граждани ще преговарят за членство в Европейския съюз и ще създават обстоятелствата за това; и най-накрая „споделян суверенитет“ под покрива на Европейския съюз.

Някои може да се ужасят от перспективата за по-нататъшно разширяване. Но те, европейците, би трябвало да се разчувстват от най-добре обмисления доклад на комисията: ново изоставяне на нещата на Балканите би донесло бедни. А и поставянето на 2014 г. като срок за присъединяване би бил стимул. Балканите, намерили покой под закрилата на общия европейски дом, сто години след смъртоносните изстрели в Сараево: това би могло да сигнализира раждането на новото европейско столетие – тук напълно можем да се съгласим с доклада.“

Виж картата на Македония Сф 402/5